

ЕТИКА ВЗАЄМОДІЇ КУЛЬТУР: РЕФЛЕКСІЯ ПРО МОРАЛЬНІСТЬ У ДІАЛОЗІ КУЛЬТУРНИХ СИСТЕМ

Ганна ТАРАН

orcid.org/0000-0003-3311-0321

кандидат філософських наук, доцент

Київського національного університету будівництва та архітектури

Віктор ШОСТАК

orcid.org/0000-0002-4837-9633

кандидат історичних наук, доцент

Волинського національного університету імені Лесі Українки

Ольга МОСКВИЧ

orcid.org/0000-0001-6964-7863

кандидат філософських наук, доцент

Волинського національного університету імені Лесі Українки

Анотація. Здійснено аналіз етичних питань, що виникають у процесі взаємодії культур. Розглянуто складність та важливість діалогу між різними культурними системами. Аналізуються механізми подолання міжкультурних конфліктів, зокрема через пошук спільних етичних принципів, які можуть стати основою для продуктивного діалогу.

Ключові слова: етика, міжкультурна взаємодія, діалог культур, моральність, культурні системи, глобалізація, культурне різноманіття, справедливість, етичні рамки, ідентичність.

Постановка проблеми. Глобалізація – домінуючий сучасний процес – дедалі більше розширює простір свого впливу, захоплюючи у свою орбіту різні галузі культури. Експансія і натиск глобалізації неминуче породжують процес, який виявляється у все чіткішому прагненні до регіональної самоідентифікації, що найчастіше проявляється у сфері взаємодії культур. У тезаурус культурологічної науки, що прагне утвердити себе суверенною дисципліною й у зв'язку з цим формує свій категоріальний апарат, входить ряд понять, покликаних відобразити суперечливість цих процесів. Найпотужніші з них – взаємодія, взаємовплив, запозичення, «міжкультурна комунікація» та вельми популярне поняття «діалог

культур». Поряд із перерахованими використовуються й інші, які, на відміну від перших, виявляються менш визначеними з погляду свого змісту. Одне з них – поняття «культурний кордон» [1, с. 11]. Виникає дещо парадоксальна ситуація – під час розгляду будь-якої теми в галузях філософії та культурології ідея кордону імпліцитно присутня, але при цьому відсутня її більш-менш чітка дефініція.

Приміром, Ганс-Георг Гадамер зауважує: «Істина народжується в діалозі. Діалог – це спосіб розширення горизонтів, а етика діалогу полягає в усвідомленні обмежень власної культурної системи та готовності до взаємного розуміння» [8, с. 74], а Чарльз Тейлор зазначає: «Повага до іншої культури не полягає лише у

толерантності, а й здатності зрозуміти її логіку, внутрішню цінність і мету» [14, с. 39]. Натомість Мартін Бубер говорив про те, що «етика взаємодії будується на принципі «Я-Ти», де кожна культура повинна бути сприйнята як суб'єкт, а не як об'єкт, що дозволяє справжній діалог» [16, с. 106]. Поль Рікер наголошував: «Зустріч з іншою культурою передбачає подвійний процес: зрозуміти інше в його інакшості, а також знайти загальні моральні принципи, що можуть слугувати основою для спільного життя» [11, с. 271].

В умовах глобалізації, коли культурні системи все більше взаємодіють між собою, питання етики цих взаємодій стає надзвичайно актуальним. Взаємодія культур є як джерелом збагачення та взаємного розуміння, так і причиною конфліктів і непорозумінь. Проблема полягає в тому, як забезпечити етичний підхід до цієї взаємодії, який би поважав цінності кожної культури, визнавав їхню унікальність і водночас сприяв створенню загального морального простору. Науковці відзначають основні питання, які варто розглянути в контексті цієї проблеми:

– Як культури можуть взаємодіяти, зберігаючи власну ідентичність і уникаючи культурної асиміляції або домінування?

– Які моральні принципи можуть бути основою для діалогу між культурами?

– Як уникнути культурного релятивізму, при якому всі цінності розглядаються як рівноцінні, і водночас не впасти у культурний імперіалізм?

– Яка роль критичної рефлексії у встановленні етики взаємодії культур? [8; 10; 15].

Аналіз наукових концептів. У контексті взаємодії культур етика стає ключовим фактором, який забезпечує гармонійний діалог та співіснування різних культурних систем. Сучасні наукові концепції етики взаємодії культур розглядають моральність як основу для взаємоповаги, толерантності та взаєморозуміння. М. Вебер, О. Дрейчук, О. Ільченко, В. Нікітенко, П. Рікер, М. Шевченко відзначали, що важливим аспектом є збереження ідентичності кожної культури при одночасному відкритті до інших культурних практик та цінностей. Однією з центральних ідей є те, що діалог культур має будуватися на принципах етичного плюралізму, який визнає рівноправність і значущість усіх культур.

Натомість у філософії моралі існують концепції, які підкреслюють складність етичних відносин у контексті глобалізації та культурного обміну. Г. Гадамер, А. Зідерман, А. Капліна, М. Пірен, О. Петрое, К. Саламун, Ф. Шеллінг наголошують на можливих етичних конфліктах, що виникають через різні культурні уявлення про добро і зло, справедливість і обов'язок. А. Бріггл, Р. Бхат, Л. Кандасамі, А. Сілалі, К. Тейлор, Р. Фродеман зауважували, що важливою є ідея моральної рефлексії, яка спонукає до критичного осмислення власних культурних упереджень і готовності переглянути власні позиції у світлі інших культурних парадигм. У цьому контексті значущою є концепція діалогічної етики, що наголошує на важливості комунікативної взаємодії для досягнення етичного порозуміння. Як зазначає філософ Ганс-Георг Гадамер, «справжній діалог можливий лише тоді, коли учасники визнають, що кожна культура має власну цінність і заслуговує на повагу» [8]. Погоджувався

із цим Мартін Бубер, підкреслюючи, що «діалог передбачає не тільки розуміння іншого, але й готовність до трансформації власного світогляду» [16].

Мета статті полягає в дослідженні моральних аспектів та етичних принципів, що виникають у процесі діалогу та взаємодії різних культурних систем.

Виклад основного матеріалу. З кінця XIX століття під час аналізу історичної динаміки культури опонують дві методологічні установки: еволюційна, що розглядає розвиток культури як поступовий і прогресивний процес, та циклічна, яка підкреслює повторюваність та періодичність культурних явищ [4, с. 165]. Вагомим є розуміння необхідності аналізу кордонів та культурних процесів, що призвело до утвердження особливого культурного простору [1, с. 10]. Ідея кордону латентно присутня у всіх роботах, присвячених аналізу чи якійсь визначеності культурної цілісності, чи проблемам взаємодії культур, оскільки «взаємодія» – завжди є вихід за кордон і в просторовому, і в часовому модусах.

Питання сутності взаємодії та кордону входить у сферу компетенції філософії. Історія філософії свідчить про серйозну традицію осмислення сутності взаємодії культур. Вихідною онтологічною основою формування поняття взаємодії є цілісність єдиного світу (буття), який так само онтологічно різноманітний: світ – це єдність різноманітного. Різноманітність виникає, як стверджував Ф. Шеллінг, завдяки як кордонам, так і особливо за допомогою взаємодії [13, с. 31]. Адже кордон є початок і кінець будь-якого певного буття, його альфа та омега, а взаємодія – можливість доторкнутися та поринути в це буття.

Варто зауважити, що поняття діалогу

культури трактується дуже широко. У XX столітті ідеї діалогу увійшли у світ філософського мислення й набули все більшого поширення від етичних та естетичних проблем у М. Бубера до аналізу людського буття як «діалогічного життя», «діалогіки» [16], а у М. Пірен – як аналізу внутрішнього діалогу, вивчення діалогічної природи людської мови [3].

Щоб розглянути діалог культур, необхідно уточнити саме поняття «культура», «спілкування», «діалог», «комунікація», «взаємодія», «взаємовплив». При величезній кількості різноманітних смислових наповнень, що даються поняттю культури, підходів до її вивчення, нам близька позиція М. Пірен, яка визначає культуру як форму одночасного буття та спілкування людей минулих, сьогодення та майбутніх культур [3, с. 87]. Отже, культура – це спілкування. Аналізу цієї категорії присвятили свої роботи К. Ясперс, М. Вебер, М. Шелер. Наприклад, М. Вебер стверджував, що культура – це форма спілкування людей різних культур [15, с. 86]. Взаємодія є там, де є як мінімум дві культури, а самосвідомість культури є формою її буття на межі з іншою культурою. На цій підставі культура сприймається як механізм самодетермінації індивіда. Відповідно, приміром, за К. Ясперсом, це відносини, що виникають «між двома суб'єктами, які пов'язуються один з одним, але мають зберігати свої відмінності, які йдуть одне одному назустріч, але знають про свої особливості, оскільки вони вступають у спілкування» [12, с. 41].

Діалог культур постає як найбільш яскрава форма спілкування культур та як результат взаємного спілкування культур. Спілкування у межах суб'єктно-об'єктних відносин можна

назвати взаємодією, що характеризується як загальна форма зв'язку явищ [11, с. 51]. Деякі дослідники виділяють партнерське поєднання «взаємодія-діалог», коли відбувається не нав'язування, а взаємодія двох і більше культур. Культура за своєю суттю є діалогічною. Людство з моменту свого зародження існує у межах діалогу. М. Шевченко зазначає, що діалог можливий між культурами, які перебувають на одному рівні цивілізаційного розвитку та пов'язані, крім усього, якоюсь системою цінностей [4, с. 177]. Етика взаємодії культур є комунікацією, тому тут важливим є визнання самоцінності всіх сторін, що беруть участь у діалозі. У «діалозі культур» кожна культура реалізує себе як окрема, самобутня, невичерпна у своїй неповторності.

Культурний діалог конкретизується у понятті поліфонізму, причому, говорячи про поліфонізм, приміром, С. Блекберн відзначав також його діалогічність: «Діалог будується не як єдине ціле однієї свідомості, що об'єктивує інші, а як взаємодія кількох свідомостей, жодна з яких не стає остаточно об'єктом іншої» [6, с. 84]. Поліфонія як організаційний принцип бахтинської інтерпретації – це слово, ключовим конотативним значенням якого виступає розуміння багатоплановості, багатомірності, багатоголосності, а тут, у такому разі, ми вже маємо справу з певним чином організованим діалогом культур – поліфонічним діалогом культур [6, с. 381].

Приміром, європейські культури існують у єдиному просторі європейської цивілізації та культури. У кожній національній культурі є те, що поєднує та

відрізняє їх. У такій ситуації можливий діалог. На нашу думку, діалог – це універсальний процес взаємодії суб'єктів міжкультурної комунікації, спрямований на розвиток комунікативного процесу, а також на саморозвиток. Аналізуючи культуру, її становлення, слід зазначити, що основою розвитку діалогової взаємодії є як простір усередині країни, так і взаємовідносини культури з культурами інших країн. Відповідно в науковому дискурсі використовують типологію діалогу культур: вертикально-історичний (культурно-часовий) діалог; вертикально-діахронний (культурно-діахронний) діалог – міжкультурна комунікація; горизонтально-історичний діалог – розгортався у часі своєї культурно-історичної традиції як «розмова» зі своїм минулим; горизонтально-просторовий (внутрішньокультурний чи системний) діалог – діалог культур та субкультур, що існують в єдиному етнокультурному та цивілізаційному просторі та часі [5, с. 2587].

На нашу думку, у сучасному глобалізованому світі взаємодія різних культур стає все більш інтенсивною і складною, відповідно це вимагає від нас глибокого осмислення етичних аспектів, що виникають у процесі такого діалогу. Важливо не лише визнавати культурні відмінності, але й розуміти моральну відповідальність за дії, що впливають на інші культури. Рефлексія над питаннями толерантності, інклюзивності, справедливості та морального релятивізму допомагає будувати діалог, що є ключовим для гармонійного співіснування різних культурних систем (Таблиця 1).

Таблиця 1. Етичні аспекти взаємодії культур

Аспект	Пояснення	Приклад	Рефлексія
Толерантність	Повага до відмінностей та прийняття культурних різноманітностей.	Визнання права на існування різних релігійних практик.	Чи готові ми прийняти іншу культуру без нав'язування своїх цінностей?
Інклюзивність	Створення умов, що дозволяють усім культурам брати участь у діалозі на рівних правах.	Включення менш представлених культур у політичні чи соціальні процеси.	Як ми можемо забезпечити рівне представлення всіх культур у спільноті?
Емпатія	Здатність зрозуміти почуття та погляди представників інших культур.	Усвідомлення емоційного стану біженців з інших країн та спроба допомогти.	Чи здатні ми розуміти та співпереживати культурним труднощам інших?
Автономія культур	Визнання права кожної культури на самовизначення та збереження своїх традицій.	Захист мовних прав меншин у багатокультурних державах.	Наскільки ми готові підтримати культурну автономію, навіть якщо це суперечить нашим цінностям?
Моральна відповідальність	Відповідальність за дії, що впливають на інші культури, включаючи уникнення культурного привласнення.	Відмова від використання елементів культури корінних народів без їх згоди.	Як ми можемо уникати привласнення елементів інших культур?
Діалог та комунікація	Відкритий обмін думками та ідеями між культурами з метою взаєморозуміння.	Організація міжкультурних форумів або обмін студентами.	Чи підтримуємо ми діалог із представниками інших культур на засадах рівності та взаємоповаги?

Конфлікт та розв'язання	Вирішення конфліктів між культурами через компроміс та взаємоповагу.	Мирне вирішення територіальних суперечок між країнами з різними культурними ідентичностями.	Як ми реагуємо на культурні конфлікти та чи здатні ми шукати взаємовигідні рішення?
Етичний релятивізм	Усвідомлення того, що моральні принципи можуть варіюватися залежно від культурного контексту.	Прийняття того, що деякі суспільства мають інші уявлення про права та обов'язки, ніж наші.	Чи готові ми визнати правомірність інших моральних систем, навіть якщо вони не збігаються з нашими?
Справедливість	Забезпечення рівності прав і можливостей для всіх культур у суспільстві.	Забезпечення рівного доступу до освіти для всіх етнічних груп.	Як ми можемо забезпечити справедливість у взаємодії культур?
Екологічна етика	Усвідомлення екологічної відповідальності в контексті культурної взаємодії.	Врахування традиційного знання корінних народів у питаннях збереження довкілля.	Як культурні системи можуть сприяти розв'язанню екологічних проблем?

Джерело: власна розробка авторів [4; 8; 7]

Безперечно, будь-яка культура динамічна, вона, як і «повсякденність, виробляє високі темпи пристосування» [4, с. 50] до змін, що вводяться. Так, у процесі свого розвитку багато культур нерідко переймали деякі риси інших культур, але це не загрожувало виходом за межі існуючих традиційних установок і сприймалося не як нав'язування елементів чужої культури, що порушують культурну самобутність, а як творчий потенціал, необхідність, що сприяє культурному та емпіричному збагаченню. Сьогодні часто доводиться чути, що порушення замкнутості національної культури викликає протест, оскільки впровадження чужорідних культурних

норм і цінностей може спричинити негативну реакцію та бути приводом для конфліктної ситуації.

Необхідно відзначити, що в умовах глобалізації складно обійти взаємодію культур, і причина не лише в економічній чи політичній складовій. Коло спілкування і простір взаємодії стали настільки великі, що залишитися «осторонь», тобто уникнути контакту з іншими культурами, неможливо.

Ми солідарні з думкою Р. Фродемана та А. Бріггл про те, що основне питання діалогу культур «не в тому, що якась культура щось запозичала в іншій і в свою чергу чимось поділилася з нею, а в тому, чи ці контакти та запозичення

зашкодили утвердженню її самотності. У діалозі культура відстоює своє право існування, самостійність і особливість» [7, с. 63]. Виходячи з цього, можна припустити, що культурний діалог є продуктивним лише у разі вирішення конкретних проблем з позиції різноаспектного осмислення поставленого питання з подальшою установкою сторонами переговорів схеми дій, що не порушує основних принципів різних традицій.

У цьому контексті заслуговує на увагу думка В. Нікітенко, яка вважає, що для результативного діалогу необхідно знайти спільний знаменник взаєморозуміння культур, у визначенні якого дослідник виділяє два підходи. Перший ґрунтується на виявленні «загальнолюдської компоненти», визначення якої пов'язане з труднощами, «обумовленими специфікою тієї чи іншої культурної традиції» [11], оскільки прагнення виділити із загального в культурі щось відмінне виявляється й часто наштовхується на опір. На думку вченого, таке протистояння обумовлено тим, що моральна, етнічна, національна ідентифікації ґрунтуються на особливостях, які часто кардинально відрізняються від іншої культурної традиції і тим самим зумовлюють її «історичну специфіку». Такий підхід будується на фіксуванні «кордонів взаємодії», коли визнаються особливості кожної культурної традиції та не допускається зміна базисних аксіологічних установок. Другий підхід до діалогу культур В. Нікітенко вибудовує на можливості переосмислення традицій, при якому «кордони особливостей, що визначають самотність культур, постають як такі, що історично змінюються» [11]. Формування «нових цінностей», вважає дослідник, має супроводжуватися

встановленням нових світоглядних значень, які будуть загальноприйнятими для всіх культур.

Етика взаємодії культур у контексті сучасної України вимагає ретельного рефлексивного аналізу як процесуальної, так і змістовної складової культурного діалогу. Специфіка культурної взаємодії передбачає не тільки обмін інформаційними потоками, але й конституювання нових форм символічної комунікації, в якій різні етичні системи набувають взаємодоповнювальних чи конфліктних властивостей. Український культурний простір, що історично формувався в умовах постійного діалогу з іншими культурами – від західноєвропейської до східної православної традиції, пропонує унікальне поле для вивчення питання моральних імперативів у міжкультурній комунікації. Виникає питання: як зберегти автентичну ідентичність та водночас інтегрувати елементи інокультурних етичних норм у контекст національної парадигми? [9, с. 317].

Феномен української культурної рефлексії щодо етики взаємодії часто опиняється в стані перманентної флуктуації між традиційними моральними постулатами та вимогами глобалізованої постмодерної спільноти. У цьому контексті варто звернути увагу на аксіологічні дилеми, що виникають у процесі зіткнення різномірних культурних систем, де домінуючими стають питання справедливості, толерантності й збереження самотності [9, с. 321]. Трансцендентні аспекти цього процесу потребують не лише інтерпретації через призму національної ідентичності, але й виявлення універсальних моральних принципів, що здатні посприяти гармонійній коекзистенції різних культур на теренах України.

Висновки. Процес глобалізації та стрімкі зміни в суспільстві не можна однозначно оцінити як позитивне чи негативне явище. З одного боку, ми спостерігаємо позитивну динаміку в забезпеченні доступу до знань та можливості ознайомлення з елементами різних культур. Це, безсумнівно, сприяє розширенню кругозору та кола спілкування. Однак, з другого боку, ми також помічаємо нівелювання, а іноді й ігнорування або відкрите неприйняття національних культурних особливостей.

Якщо моральні моделі поведінки є вираженням деяких загальнозначимих ідей цінностей культури, то, отже, вони виступають регулятором діалогу. В результаті прийняття та позитивної оцінки відмінностей формується нове знання як про досліджувану, так і власну культуру. У цьому проявляється здатність індивіда абстрагуватися від своєї позиції, поглянути на неї з боку і усвідомити факт бачення світу крізь призму своєї ідентичності. В аспекті контрастивності можна говорити про продуктивний вплив чужої культури на рідну, взаємне доповнення та збагачення, зняття домінування та переваги, деструктивну національну та культурну стереотипізацію.

Процеси рефлексії соціокультурного та етичного змісту міжкультурної комунікації сприяють усвідомленню своєї ролі у міжкультурному спілкуванні, прояву відкритості та емпатії. Загалом нині мораль постає як механізм гармонізації міжкультурної взаємодії, значною мірою полегшує встановлення контактів, сприяє досягненню взаєморозуміння й створює хороші, стійкі взаємовідносини.

У сучасному світі етика взаємодії культур стає важливим аспектом міжкультурного діалогу. Моральність у

цьому контексті передбачає взаємну повагу до цінностей та традицій різних культурних систем, а також готовність до компромісів і взаємного збагачення. Проте цей діалог часто ускладнюється через нерівномірний розподіл впливу між культурами, що може призводити до асиміляції та втрати культурної ідентичності менш впливових груп. Тому необхідно постійно рефлексувати над питаннями етики, аби підтримувати баланс між збереженням національних особливостей і розвитком глобальної спільноти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дрейчук, О., Ільченко, О. Мова та комунікація в аспекті глобалізації культур. *Молодий вчений*. 2023. № 1.1 (113.1). С. 10–13.
2. Капліна, А. І. Крос-культурний менеджмент як інструмент організації крос-культурної взаємодії. *Агросвіт*. 2020. № 21. С. 49–52.
3. Пірен, М. І., Петрое, О. М. Культура спілкування як основа ефективної людської взаємодії та прогресивного розвитку суспільств. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2020. № 3. С. 86–93.
4. Шевченко, М. Сучасні концепції міжкультурної взаємодії в умовах глобалізації та сучасних міжнародних відносинах. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2023. № 12. С. 164–179.
5. Bhat, R., Silllalee, A., Kandasamy, L. Concepts and Contexts: The Interplay of Philosophy and History in Understanding Human Society. *East Asian Journal of Multidisciplinary Research*. 2023. № 2.6. P. 2581–2590.
6. Blackburn, S. *The Oxford Dictionary of Philosophy (Oxford Quick Reference)*. Oxford University Press, 2016. 544 p.
7. Frodeman, R., Briggles, A. Field. *Philosophy: Different Places, Different Cultures*. Routledge, 2024. 148 p.

8. Gadamer, H. *Ethics, Aesthetics and the Historical Dimension of Language*. Bloomsbury Academic, 2024. 324 p.
9. Kulyk, V. *Is Ukraine a Multiethnic Country?* Published online by Cambridge University Press. 2022. № 81. P. 299–323.
10. Nikitenko, V. Culture and civilization: interaction and relationship in the context of social and philosophical analysis. *Humanities studies*. 2020. № 3 (80). P. 49–64.
11. Ricœur, P. *Lectures on Imagination*. University of Chicago Press, 2024. 400 p.
12. Salamun, K. *Karl Jaspers: Physician, Psychologist, Philosopher, Political Thinker*. Palgrave Macmillan, 2022. 261 p.
13. Schelling, F. *Do Eu Como Princípio da Filosofia ou Sobre o Incondicional no Conhecimento Humano*. Convivim, 2024. 112 p.
14. Taylor, C. *A Ética da Autenticidade*. É Realizações, 2011. 128 p.
15. Weber, M. *Die protestantische Ethik und der Geist des Kapitalismus*. Independently published, 2024. 187 p.
16. Ziderman, A. *Martin Buber's Dialogical Thought as a Philosophy of Action: Martin Buber's Dialogical Thought as a Philosophy of Action*. Palgrave Macmillan, 2024. 288 p.
5. Bhat, R., Sillalalee, A., Kandasamy, L. (2023). Concepts and Contexts: The Interplay of Philosophy and History in Understanding Human Society. *East Asian Journal of Multidisciplinary Research*. No 2.6, pp. 2581–2590.
6. Blackburn, S. (2016). *The Oxford Dictionary of Philosophy (Oxford Quick Reference)*. Oxford University Press, 2016. 544 p. [in Eng.]
7. Frodeman, R., Briggie, A. Field (2024). *Philosophy: Different Places, Different Cultures*. Routledge, 148 p. [in Eng.]
8. Gadamer, H. (2024). *Ethics, Aesthetics and the Historical Dimension of Language*. Bloomsbury Academic, 324 p. [in Eng.]
9. Kulyk, V. (2022). *Is Ukraine a Multiethnic Country?* Published online by Cambridge University Press, No. 81, pp. 299–323. [in Eng.]
10. Nikitenko, V. (2020). Culture and Civilization: Interaction and Relationship in the Context of Social and Philosophical Analysis. *Humanities studies*. № 3 (80), pp. 49–64. [in Eng.]
11. Ricœur, P. (2024). *Lectures on Imagination*. University of Chicago Press, 400 p. [in Eng.]
12. Salamun, K. (2022). *Karl Jaspers: Physician, Psychologist, Philosopher, Political Thinker*. Palgrave Macmillan, 261 p. [in Eng.]
13. Schelling, F. (2024). *Do Eu Como Princípio da Filosofia ou Sobre o Incondicional no Conhecimento Humano*. Convivim, 112 p.
14. Taylor, C. (2011). *A Ética da Autenticidade*. É Realizações, 128 p. [in Por.]
15. Weber, M. (2024). *Die protestantische Ethik und der Geist des Kapitalismus*. Independently published, 187 p. [in Deu.]
16. Ziderman, A. (2024). *Martin Buber's Dialogical Thought as a Philosophy of Action: Martin Buber's Dialogical Thought as a Philosophy of Action*. Palgrave Macmillan, 288 p. [in Eng.]

REFERENCES

1. Dreichuk, O., Ilchenko, O. (2023). Language and Communication in the Aspect of Cultural Globalization. *Molodyi vchenyi (Young Scientist)*, No 1.1 (113.1), pp. 10-13. [in Ukr.]
2. Kaplina, A. (2020). Cross-Cultural Management as a Tool for Organizing Cross-Cultural Interaction. *Agrosvit*, No. 21, pp. 49-52. [in Ukr.]
3. Pyren, M., Petroye, O. (2020). Culture of Communication as the Basis of Effective Human Interaction and Progressive Development of Societies. *Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy (Bulletin of the National Academy of Public Administration at the President of Ukraine)*, pp. 86-93. [in Ukr.]
4. Shevchenko, M. (2023). Modern

Summary

**ETHICS OF CULTURAL INTERACTION: REFLECTION ON MORALITY
IN THE DIALOGUE OF CULTURAL SYSTEMS****Hanna TARAN**

orcid.org/0000-0003-3311-0321

Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor,
Kyiv National University of Civil Engineering and Architecture**Viktor SHOSTAK**

orcid.org/0000-0002-4837-9633

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor
Lesya Ukrainka Volyn National University**Olha MOSKVYCH**

orcid.org/0000-0001-6964-7863

Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor,
Lesya Ukrainka Volyn National University

The relevance of the topic of ethics in cultural interaction is caused by increasing globalization and intensive intercultural contacts, which require the search for new ethical approaches to ensure harmonious cooperation. In today's world, where culture and identity often intertwine and interact, it is crucial to develop ethical frameworks that promote justice and respect in the dialogue between different cultural systems. Reflection on morality in such interactions becomes essential for preventing conflicts and maintaining equal coexistence in conditions of cultural diversity.

The purpose of the article is to study the moral aspects and ethical principles arising in the process of dialogue and interaction of different cultural systems.

Conclusions. The study emphasises that effective dialogue requires mutual recognition of differences and the ability to empathise, which allows for understanding and accepting other cultures. The authors point out that culture is not static but constantly evolves through interaction with other systems, which demands ethical responsibility from the participants in the dialogue. Special attention is paid to the issues that arise due to power imbalances between cultures and the consequences of such disparities. The importance of creating ethical frameworks that take into account this asymmetry is highlighted, ensuring fairness and equality in intercultural relations. Mechanisms for overcoming intercultural conflicts are analyzed, particularly through the search for common ethical principles that can form the basis for productive dialogue. This implies, on the one hand, respect for other cultural traditions and, on the other, a readiness for critical rethinking of one's own ethical attitudes. The authors argue that the ethics of intercultural interaction should take into account the complexity of cultural identities and strive for the harmonious coexistence of different cultural systems. The importance of this process increases in the context of globalization, where the interaction between cultures becomes more intensive and requires new ethical approaches.

Keywords: ethics, intercultural interaction, dialogue of cultures, morality, cultural systems, globalization, cultural diversity, justice, ethical frameworks, identity.